

**IZVJEŠTAJ O RADU
VIJEĆA ZA DJECU BOSNE I HERCEGOVINE za 2017.
i
PROVOĐENJU AKCIONOG PLANA ZA DJECU ZA 2017. godinu**

(Usvojen na 151. sjednici Vijeća ministara BiH, održanoj 1. 8. 2018. godine)

Sarajevo, juni 2018. godine

IZVJEŠTAJ O RADU VIJEĆA ZA DJECU BOSNE I HERCEGOVINE za 2017. godinu

1. UVOD

Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine formirano je Odlukom o formiranju Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 4/13) u cilju izvršenja obaveza koje ima Bosna i Hercegovina u vezi Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i njena dva fakultativna protokola. Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine je stručno, interresorno, savjetodavno i koordinirajuće tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, zaduženo za promociju i zaštitu prava djece u Bosne i Hercegovine, a posebno za praćenje provođenja Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine.

Vijeće za djecu djeluje pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

Na osnovu Odluke o formiranju Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine iz decembra 2012. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je donijelo Odluku o imenovanju članova Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 95/13) na period od četiri godine. Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine se sastoji od 13 članova osam (8) članova iz reda državnih službenika, dva (2) člana iz reda nevladinih organizacija i tri (3) člana iz reda akademske zajednice.

Iz reda državnih službenika, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine imenuje dva člana, a po jednog člana imenuju: Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine i Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine. Iz reda nevladinih organizacija mreža „Snažniji glas za djecu“ imenuje dva predstavnika po entitetskoj zastupljenosti. Akademska zajednica imenuje tri člana iz univerziteta u Sarajevu, Banja Luci i Mostaru.

Članovi Vijeća za djecu imenovani od strane uključenih državnih ministarstava i agencija, u skladu sa svojim nadležnostima, koordiniraju razmjenu informacija sa entitetskim ministarstvima.

2. CILJEVI I ZADACI

Odlukom o formiranju Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine definisane su slijedeće nadležnosti, i djelokrug rada i odgovornosti Vijeća za djecu:

- a) promocija i zaštita prava djeteta;
- b) iniciranje i aktivno učestvovanje u izradi i monitoringu strateških, planskih i akcionih dokumenata iz oblasti prava djece u Bosni i Hercegovini;
- c) uspostava saradnje i koordinacije između svih nosilaca implementacije Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine;

- d) izvještavanje Vijeća ministara o stanju, problemima i aktivnostima u oblasti prava djeteta u Bosni i Hercegovini;
- e) priprema izvještaja, stručnih analiza, inicijativa, preporuka i mišljenja u vezi sa konkretnim mjerama i mogućim rješenjima za dobrobit djece i zaštitu njihovih prava koja putem Ministarstva za ljudska prava dostavlja Vijeću ministara;
- f) uspostava redovne saradnje sa Odjelom za praćenje prava djeteta u okviru Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine i Zajedničkom komisijom za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine;
- g) uspostava saradnje i partnerstva sa domaćim i međunarodnim vladinim i nevladinim organizacijama i akademskom zajednicom koje se bave promocijom i zaštitom prava djece, kao i sudjelovanje u svim projektima koji se iniciraju u interesu djece;
- h) organizacija naučnih, stručnih i drugih konferencija, radionica, okruglih stolova, tribina, javnih predavanja, promocija, seminara, istraživačkih radova, konferencija za novinare i dr. o temama koje se odnose na prava djeteta;
- i) publikovanje rezultata istraživanja, analiza i drugih sadržaja koji se odnose na promociju i zaštitu prava djeteta;

3. NAČIN RADA

Način rada i odlučivanja uređen je Poslovníkom o radu Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine. Vijeće razmatra materijale i akte iz svog djelokruga rada, podnosi razne inicijative, te donosi zaključke, preporuke i daje mišljenje o pitanjima značajnim za ostvarivanje prava djece u Bosne i Hercegovine.

Vijećem rukovodi predsjednik/ca, saziva sjednice, predlaže dnevni red, upravlja tokom sjednice, zaključuje sjednice, potpisuje zapisnik. Predsjednik/ca Vijeća ima dva zamjenika, koji ne mogu pripadati istom konstitutivnom narodu, i oni obavljaju poslove predsjednika/ce u njegovom/njenom odsustvu.

Vijeće donosi zaključke, preporuke i daje mišljenje ako se za to izjasni 2/3 članova Vijeća.

Stručne, administrativne i tehničke poslove za potrebe Vijeća za djecu, do uspostavljanja odgovarajućeg Odjela za prava djeteta, obavlja Sektor za ljudska prava, a dio finansijskih poslova obavlja Sektor za opće, pravne i finansijsko-materijalne poslove Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

4. PREGLED OPERATIVNIH AKTIVNOSTI VIJEĆA SA AKCENTOM NA PROVOĐENJE MJERA AKCIONOG PLANA ZA DJECU

U izvještajnom periodu održane su tri redovne sjednice Vijeća za djecu BiH i 4 sjednice stručnih grupa Vijeća za djecu.

Na prvoj sjednici u 2017. Vijeće je pripremiło Plana rada Vijeća za djecu BiH za 2017. godinu i Plan aktivnosti na provođenju mjera Akcionog plana za djecu BiH za koje je Vijeće

nosilac posla u 2017. godini. Kako bi ovi planovi rada i aktivnosti bili adekvatno realizirani razmatran je i usvojen plan financiranja aktivnosti Vijeća za djecu za 2017. godinu.

Na drugoj sjednici Vijeća za djecu razmotren je i usvojen nacrt Kombinovanog V I VI periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije o pravima djeteta, a članovi Vijeća su aktivno sudjelovali u Javnoj raspravi o ovom izvještaju koja je poslije uslijedila. U cilju vidljivosti djece u budžetima i stvaranja uslova za prelazak na programsko budžetiranje, Vijeće za djecu BiH je prihvatila inicijativu koja se odnosila na dopunu člana 6. Zakona o financijama BiH i uputilo je nadležnom Ministarstvu financija i trezora BiH.

Na svojoj trećoj sjednici Vijeće je razmatralo aktivnosti koje su vodile njegove stručne grupe, upoznao se sa aktivnostima koje je vodio UNICEF u okviru Projekta "Zaštita djece od nasilja i promocija socijalni inkluzije djece sa poteškoćama u razvoju u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj" i donijelo kriterije za volontiranje djece u aktivnostima Vijeća za djecu.

U cilju patricipacije djece (jedan od četiri principa Konvencije o pravima djeteta) Vijeće je u svoje tromjesečne aktivnosti uključilo volonterku i na taj način pokazalo primjerom kako se može ostvariti participacija djece u svim aktivnostima koje ih se tiču.

U povodu obilježavanja Dječije nedjelje, a u saradnji sa Save the Children, održani su radni sastanci u Tuzli, Mostaru i Travniku sa predstavnicima kantonalnih ministarstava financija i Odjelom za financije Distrikta Brčko.

Cilj sastanka je bio razmjena iskustava vezanih za uvođenje programskog budžetiranja, odnosno vidljivosti djece u budžetima nadležnih institucija, sa posebnim akcentom na Generalni komentar UN-a br. 19 o javnom budžetiranju za realizaciju dječijih prava, ključnim dokumentom koji treba pomoći državama da ubrzaju provođenje svih dječijih prava definisanim Konvencijom o pravima djeteta i njenim fakultativnim protokolima. Također, Vijeće za djecu, u cilju promocije i zaštite prava djeteta, je oktobar mjesec obilježilo edukacijama profesionalaca koji rade sa djecom i za djecu.

Predstavnici centara za socijalni rad i nadležnih ministarstava socijalne zaštite/politike, centara za socijalni rad i sudije izvršitelji osnovnih sudova pohađali su u Sarajevu edukativni seminar o zaštiti djece kroz pružanje međunarodne pravne pomoći.

Obuka o dječijim pravima se, u oktobru, nastavila i za grupe profesionalaca u sklopu projekta „Socijalna prava za ranjive grupe“ koji podržava GIZ, a sudjelovali su uposleni u općinskim/opštinskim upravama, policijski službenici, zdravstveni radnici, nastavnici, socijalni radnici, NVO iz četiri bh opštine (Tuzla, Živinice, Bijeljina i Brčko).

Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad djecom, (19. novembar) i Međunarodni dan prava djeteta (20. novembar) Vijeće za djecu je obilježilo u svjetlu zaustavljanja tjelesnog/fizičkog kažnjavanja djece u svim postavkama. Nakon inicijativa koje je podnijelo prije godinu dana za izmjene i dopune zakona u BiH s ciljem uvođenja izričite zabrane svakog tjelesnog kažnjavanja djece koja bi bila primjenjiva na sva životna okruženja djece, u nizu planiranih aktivnosti Vijeće je uz podršku Save the Children, organizovalo okrugli sto o temi „Zabrana tjelesnog kažnjavanja djece“ koji je okupio predstavnike nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini. Zato je Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad djecom, (19. novembar) i Međunarodni dan prava djeteta (20. novembar) Vijeće obilježilo u svjetlu zaustavljanja tjelesnog/fizičkog kažnjavanja djece u svim postavkama.

16. novembar 2017. obilježen je susretom bosansko-hercegovačke djece sa Švedskim ambasadorom u BiH, što je zajednička aktivnost Vijeća za djecu i UNICEF-a. Moderatorica ovog susreta, čiji je cilj upoznavanje sa pozitivnim primjerom Švedske koja je uvela izričitu zabranu tjelesnog kažnjavanja djece, bila je volonterka Vijeća za djecu.

20. novembar obilježen je zajedničkom svečanosti UNICEF-a i Vijeća za djecu i njegovih stručnih grupa, uz sudjelovanje djece i predstavnika Mreže „Snažniji glas za djecu“

Početak svečanosti je bio u znaku zaključaka donesenih pri susretu bh djece i Švedskog ambasadora, nastavljen se dijalogom djece i učesnika, a završen radnim sastankom, u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice, koji je rezultirao izradom Smjernica za određivanje najboljeg interesa djeteta u svim oblastima (socijalnoj i porodičnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, krivično-sudskim postupcima i javnim politikama i zakonima).

Članice Vijeća za djecu, sudjelovale su u promociji *Publikacije Mediji u najboljem interesu djeteta* (u čijoj su izradi sudjelovale) a koja predstavlja praktičan i primjenjiv alat za profesionalce u medijima, vladinom i NVO sektoru za kreiranje vizuelne promocije i zaštite prava djeteta.

Članice Vijeća za djecu sudjelovale su u izradi Vodiča za profesionalce – socijalna ljudska prava ranjivih kategorija čiju je izradu podržao GIZ.

5.PREGLED OSTVARENIH REZULTATA

Pregled ostvarenih rezultata u vezi pokrenutih inicijativa Vijeća za djecu bit će vidljiv kroz naredni izvještaj, koji će biti pripremljen krajem 2018. godine, obzirom da je potreban određeni vremenski period za provođenje svih potrebnih aktivnosti u cilju njihove realizacije od strane nadležnih institucija.

- Kroz pregled operativnih aktivnosti može se zaključiti da je Vijeće za djecu ostvarilo izuzetno dobru saradnju sa nevladinim sektorom i akademskom zajednicom. Rezultat te suradnje je završen dokument – Smjernice za određivanje najboljeg interesa djeteta u svim oblastima.
- Dobra saradnja je ostvarena sa međunarodnim organizacijama koje se bave promocijom i zaštitom prava djeteta i to, prvenstveno sa UNICEF-om, Save the Children, te GIZ-om
- Pripremljen je Vodič za profesionalce – Socijalna i ljudska prava ranjivih grupa koji će pomoći profesionalcima u svakodnevnom radu pri definisanju potreba ranjivih kategorija stanovnika suočavajući se sa problemom socijalna isključenost, diskriminacija i najbolji interes djeteta kao fenomenima koji prate svakodnevnicu u BiH.
- Vijeće za djecu je u izvještajnom periodu akcenat stavilo na aktivnosti koje su usmjerene na provođenje mjera Akcionog plana za djecu Bosne i Hercegovine, a samim tim i provođenju preporuka Komiteta za prava djeteta te se u Izvještaju o provođenju Akcionog plana za djecu navode sve aktivnosti koje su poduzete od strane vladinog i nevladinog sektora na provođenju mjera Akcionog plana za djecu za 2017. godinu.

6. TEKUĆE AKTIVNOSTI I NAREDNI ZADACI

Za period 2018. godine Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine ima sljedeće osnovne zadatke:

1. Održavanje dva referalna sastanka sa UNICEF-om i drugim međunarodnim i domaćim organizacijama koje su implementirale jedan broj mjere AP za djecu 2015-2018.
2. Formiranje novog saziva Vijeća za djecu BiH koje će pokrenuti aktivnosti na pripremi cjelokupnog izvještaja o provođenju AP za djecu 2015 – 2018. i aktivnosti na pripremi AP za djecu za period 2019 – 2020.

IZVJEŠTAJ O PROVOĐENJU AKCIONOG PLANA ZA DJECU ZA 2017. godinu

Akcioni plan za djecu Bosne i Hercegovine 2015 – 2018. ima osam specifičnih ciljeva koji se odnose na sljedeće:

A Unaprijediti zakone u BiH, politike, strategije, koordinaciju i izvještavanje radi poboljšanja implementacije općih mjera iz Konvencije o pravima djeteta

B Unaprijediti ambijent za implementaciju općih principa Konvencije o pravima djeteta u vezi s nediskriminacijom, najboljim interesom djeteta i poštivanjem mišljenja djeteta

C Osigurati uvjete za potpunu primjenu građanskih prava i sloboda djece i uspostaviti specifične mehanizme za zaštitu prava i sloboda

D Unaprijediti mehanizme zaštite djece i jačanje svijesti radi sprečavanja i suzbijanja nasilja nad djecom

E Jačati kapacitete porodice i ukupnog društvenog ambijenta za ostvarivanje socijalne i zdravstvene zaštite, kao i obrazovanja, radi implementacije prava djece lišene porodičnog okruženja

F Osigurati mehanizme za primjenu zaštite prava djece s poteškoćama i ukupne zaštite djece i životnog standarda

G Sistem odgoja i obrazovanja učiniti pravičnim i dostupnim za razvoj potencijala djeteta/učenika kroz visokokvalitetne, prilagođene i sveobuhvatne usluge

H Osigurati mehanizme zaštite ranjivih grupa s posebnom pažnjom posvećenom djeci izbjeglicama, djeci migrantima, djeci s ulice, djeci u sukobu sa zakonom i drugoj djeci

Izvještaj o provođenju Akcionog plana za djecu za 2017. godinu prezentira se u nastavku teksta na način da se za svaki specifični cilj navode aktivnosti koje su realizovane u izvještajnom periodu.

A Unaprijediti zakone u BiH, politike, strategije, koordinaciju i izvještavanje radi poboljšanja implementacije općih mjera iz Konvencije o pravima djeteta

A.1. Unapređenje zakonskog okvira

U izvještajnom periodu donesen je novi Krivični zakonik Republike Srpske¹ koji je stupio na snagu 18.07.2017. godine. Novi Krivični zakonik Republike Srpske u svoje odredbe ugradio je brojne međunarodne standarde, a između ostalog i standarde uspostavljene Konvencijom Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe. Zakonik u

¹ „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 64/17

svojim odredbama sadrži posebno poglavlje (glava XV), pod nazivom „Krivična djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta“. Ovim zakonom prihvaćena je preporuka Ombudsmana za djecu Republike Srpske za uspostavljanje registra počinitelaca krivičnih djela seksualnog zlostavljanja djece.²

Najveće izmjene koje su se desile, rezultirale su potpunom usklađenosti KD sa Lanzerote konvencijom, Istambulskom konvencijom i inicijativom Vijeća za djecu, prije svega:

- povećana je dobna granice za pristanak djeteta na spolni odnos sa 14 na 15 godina;
- poštrena je kaznena politika za KD protiv spolne slobode i morala učinjena na štetu djeteta;
- uspostavlja se registar za lica koja su pravosnažno osuđena za krivična djela učinjena na štetu polnog integriteta djeteta
- učiniocu krivičnog djela učinjenog na štetu polnog integriteta djeteta izriče se mjera bezbjednosti zabrane potpunog vršenja poziva, djelatnosti i dužnosti čijim se obavljanjem ostvaruje neposredan kontakt sa djecom.
- propisana su nova krivična djela protiv života i tijela („genitalno sakaćenje žena“, prinudna sterilizacija“), krivična djela protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta kao i krivična djela protiv braka i porodice („povreda privatnosti djeteta“).

Također, donesene su izmjene i dopune Zakona o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske³. U stavu 4. člana 10. je propisano da je: „škola dužna da obezbijedi efikasne mehanizme zaštite protiv nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i diskriminacije i bilo koje vrste uznemiravanja u skladu sa Protokolom o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece“. U stavu 1. člana 79. je utvrđeno da se težom povredom dužnosti učenika smatra, pored ostalog, i zloupotreba mobilnih telefona u vrijeme nastave i snimanje video-klipova za vrijeme boravka u školi i njihova dalja distribucija.

A.1.2 Usklađivanje zakona koji reguliraju nasilje u porodici i oblast socijalne zaštite i zaštite porodica s djecom

Vijeće za djecu je u 2017. podržlo inicijativu koju je podnijela organizacija Zemlja djece BiH koja se odnosi na izmjene i dopune Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom TK u cilju obezbjeđenja bezuslovne prenatalne i postnatalne zdravstvene zaštite žena koja pravo na zdravstveno osiguranje ne mogu ostvariti po bilo kojem drugom osnovu. Inicijativa je utemeljena na međunarodnim standardima zaštite ljudskih prava, posebno žena i djece, koja proističu iz međunarodnih ugovora koje je BiH ratifikovala kao i preporukama Komiteta za prava djeteta i Preporuke Institucije za ljudska prava BiH broj: P-171/11 „Zdravstvena zaštita žena u toku trudnoće, porođaja i materinstva nakon porođaja. Inicijativa je od strane Udruženja „Zemlja djece u BiH“ podnjeta dana 06.09.2017. godine nadležnom Ministarstvu za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona i Ministarstvu zdravstva Tuzlanskog kantona.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je u suradnji s kantonalnim ministarstvima nadležnim za oblast socijalne i dječje zaštite i relevantnim nevladinim organizacijama pripremio u formi prednacrtu Javnu politiku o zaštiti porodice sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine i Zakon o podršci porodicama s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovini u kojima su *u potpunosti su inkorporirani prijedlozi iz Inicijative Vijeće za djecu o izmjenama i dopunama postojećih zakona o socijalnoj zaštiti a koja je u 2016.godini upućena resornom*

² Član 92. „U okviru kaznene evidencije vodi se poseban registar lica koja su pravosnažno osuđena za krivična djela učinjena na štetu polnog integriteta djeteta, a sadržaj i obim podataka, njihovo čuvanje i uslovi za davanje podataka regulisaće se posebnim zakonom.“

³ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 44/17

federalnom i kantonalnim ministarstvima. U cilju osiguranja što šire uključenosti vladinih i nevladinih organizacija u procesu finaliziranja strateškog dokumenta i zakona, ovo ministarstvo je u periodu juni-juli 2017. godine održalo javne konsultacije u Sarajevu, Grudama, Tuzli, Sanskom Mostui Vitezu.

A.1.4 Usklađivanje zakonskih akata koji reguliraju odredbe u vezi s definicijom djeteta

U Krivičnom zakonu Republike Srpske usklađena je definicija djeteta sa Konvencijom o pravima djeteta, te je ova mjera implementirana.

A.2 Sveobuhvatna politika i strategija

World Vision je u partnerstvu sa Udruženjem „Zemlja djece u BiH“, pokrenuo proces izrade lokalnih akcionih planova za djecu u 14 lokalnih zajednica u BiH (8 u Federaciji BiH i 6 u Republici Srpskoj). Proces je vođen uz punu participaciju lokalnih intersektoralnih grupa za dobrobit djece.

A.3 Koordinacija i izvještavanje

U 2017. godini u budžetu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice obezbijeđena su budžetska sredstava za rad Vijeća za djecu BiH i provođenje Akcionog plana za djecu BiH. Pokrenute su aktivnosti na izradi nove sistematizacije radnih mjesta i predviđeno je formiranje odjela za prava djeteta.

U izvještajnom periodu, uz podršku UNICEF-a, pripremljen je Kombinovani V i VI periodični izvještaj o provođenju konvencije o pravima djeteta i upućen Komitetu za prava djeteta u decembru 2017. godine.

A.4 Raspodjela sredstava

U cilju razvijanja vještina zaposlenih u entitetskim, kantonalnim institucijama i lokalnim upravama za planiranje i upravljanje budžetom usmjerenim na potrebe djece i porodica održana su 3 radna sastanka u kantonalnim ministarstvima finansija. Sastanke je podržao Save the Children. Kriterij koji je korišten za grupisanje kantona bio je udaljenost, u skladu sa principom ekonomičnosti. Cilj održavanja radnih sastanaka prvenstveno je bili razmjena iskustava, kao i sagledavanje stepena kvaliteta budžetskih zahtjeva u programskom formatu. Konstatovano je da su zaposlenici Ministarstva finansija i trezora BiH, kao i zaposlenici finansijskih sektora ostalih institucija državnog nivoa, već prošli određeni broj obuka koji se odnosi na programsko budžetiranje. Ovakve obuke su se radile za nivoe entiteta i BD BiH, dok nije bilo obuka za službenike kantona i lokalnih zajednica koji rade na planiranju budžeta. Na osnovu sastanaka sa prisutnim iz ministarstava finansija bilo je vidljivo da je potreban veći broj edukacija, kako za zaposlene iz ministarstva finansija tako i za zaposlene iz ministarstava nadležnih za socijalnu, zdravstvenu zastitu i obrazovanje za potrebe djece, kao i za sve ostale korisnike budžetskih sredstava.

Takođe nije bilo moguće utvrditi kvalitet budžetskih zahtjeva dostavljenih u programskom format kantonalnim ministarstvima finansija.

A.5 Prikupljanje podataka

U Ministarstvu za ljudska prava, u okviru projekta IPA 2, vode se aktivnosti na uspostavljanju baze podataka za ranjive grupe među kojima su i djeca. U 2017. usvojen je Pravilnik za prikupljanje podataka iz nadležnosti Ministarstva, kojim je predviđeno da se od nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u BiH elektronski prikupljaju podaci s ciljem praćenja slučajeva diskriminacije i boljeg uvida u stanje ljudskih prava djece te radi uspostavljanja adekvatnog međunarodnog izvještavanja u ovoj oblasti.

A6 Neovisno praćenje

S ciljem osiguranja ljudskih, finansijskih i tehničkih resursa za efikasno funkcioniranje Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH i usklađivanja Zakona o ombudsmenu BiH s Pariskim principima i preporukama Venecijanske komisije u 2016. godini, sačinjen je novi Prijedlog zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH. Predviđena su rješenja kojima se osigurava veća nezavisnost i unapređenje efektivnosti Institucije ombudsmena u obavljanju promocije i zaštite ljudskih prava. Također, predloženo je i uspostavljanje Nacionalnog preventivnog mehanizma, što je obaveza proistekla iz ratifikacije Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture. Prijedlog Zakona nije usvojen u parlamentarnoj proceduri BiH u augustu 2016. godine, a u 2017. nastavljene su aktivnosti u cilju njegovog usklađivanja.

Udruženje građana za promociju obrazovanja Roma „Otaharin” je u novembru mjesecu 2017. Godine, u partnerstvu sa romskim i proromskim organizacijama iz BiH, izradilo Izvještaj u sjeni o implementaciji mjera za poboljšanje situacije Roma u oblastima upravljanja, obrazovanja, stambenog zbrinjavanja i anticiganizma.

A7. Širenje i podizanje svijesti

World Vision BiH je u izvještajnom periodu završio i predstavio javnosti rezultate i preporuke istraživanja ‘Djeca sa invaliditetom u BiH: Ja ne mislim da sam drugačija’.

A.8 Obuke

MLJPI i Vijeće za djecu BiH su, uz podršku GIZ-a, u 2016. i prvoj polovini 2017. godine u sklopu projekta „Socijalna prava za ranjive grupe“, organizirali više sistematičnih obuka o dječijim pravima za grupe profesionalaca koje rade s djecom i za djecu (zaposlene u općinskim upravama, policijske službenike, sudije, tužioce, zdravstvene radnike, nastavnike, socijalne radnike, NVO) u četiri bh. općine (Tuzla, Živinice, Bijeljina i Brčko). U fokusu su bile obaveze države koje proističu iz Konvencije o pravima djeteta, a posebno da lokalni akteri daju veći angažman u pogledu usluga osjetljivim grupama za ostvarivanje njihovih socijalnih prava, uključujući i pravo na nediskriminaciju i vodeći se najboljim interesom djeteta. Pripremljen je Vodič za profesionalce koji rade sa socijalno osjetljivim/socijalno isključenim pojedincima i porodicama.

UNICEF je u saradnji s MLJPI-em podržao edukativni seminar o Konvenciji o pravima djeteta i tehnici pisanja izvještaja o njenom provođenju za članove IRG-a, predstavnike nadležnih državnih, entitetskih i kantonalnih ministarstava, koji su učestvovali u pripremi Kombinovanog V i VI periodičnog izvještaja BiH o provođenju Konvencije o pravima djeteta.

U oktobru 2017., u organizaciji Vijeća za djecu BiH, realizirane su obuke za sudije i socijalne radnike u vezi sa zaštitom djece kroz međunarodno-pravnu pomoć.

Udruženje „Zemlja djece u BiH” je uz podršku Visokog sudskog i tužilačkog vijeća krajem 2017. godine izradilo Priručnik za postupanje u slučaju seksualnog nasilja nad ženama i djecom koji je namjenjen policiji, tužiocima i sudijama, a na osnovu kojeg će se u 2018. godini, od strane entitetskih Centara za edukaciju sudija i tužioca, raditi obuke profesionalaca u policiji i pravosudnim organima.

Društvo psihologa Republike Srpske, Društvo psihologa Federacije BiH i Brčko distrikta su u saradnji sa Visokim sudskim i tužilačkim vijećem, dana 15. 10. 2017. godine u Banja Luci organizovali *Završenu konferenciju „Psihologija i pravo u zaštiti najboljih interesa djeteta“*

kao završnu aktivnost dva srodna projekta: „Jačanje institucionalnih kapaciteta za unapređenje psihosocijalne podrške djeci i maloljetnicima u krivičnom postupku“ i „Jačanje profesionalnih kapaciteta i promocija uloge stručnih savjetnika/ saradnika u pružanju podrške djeci u krivičnom postupku“. Jedan od zaključaka dvodnevne konferencije je da *zajednička saradnja educiranih sudija i tužilaca i stručnih lica psihologa otvara nove mogućnosti prema pravrednoj odluci, zaštiti djeteta/maloljetnika i efikasnijem postupku jer upravo psihološka procjena ličnih karakteristika djeteta u sukobu sa zakonom doprinosi njegovoj rehabilitaciji, socijalnoj integraciji i preuzimanju konstruktivne uloge u društvu.*

U okviru oblasti dječije zaštite, World Vision je tokom 2017. godine uspostavio 18 intersektoralnih grupa na lokalnom nivou, u općinama Kakanj, Visoko, Goražde, Kakanj (uključujući Praču), Kalesija, Sapna, Doboj, Doboj Istok, Banovići, Lukavac, Pale, Zvornik, Srebrenik, Kneževo, Kotor Varoš, Banja Luka, Čelinac i Prijedor, od kojih je 7 finansijski podržano od strane UNICEFa. Ove grupe omogućavaju platformu za koordinaciju ključnih aktera i servisa podrške usmjerenih na zaštitu djece u lokalnim zajednicama, te koordiniranom rješavanju problema sa kojima se djeca susreću u zajednici, počevši od nasilja nad djecom do niza drugih problema. Ukupno, 16650 djece, od kojih 1530 one najranjivije, je imalo koristi od intervencija provedenih u programu dječije zaštite, uključujući i aktivnosti koje su provele navedene grupe. Također, članovi intersektoralnih Grupa za dobrobit djece su prošla dva treninga: *“Uloga referelnih mehanizama u zaštiti djece na nivou lokalnih zajednica”* i *“Javno zagovaranje”* u svrhu podizanja svijesti o važnosti zaštite djece u lokalnoj zajednici”, koje je prošlo ukupno 116 profesionalaca koji djeluju u okviru ovih grupa.

A.10 Dječija prava i poslovni sektor

IN fondacija je provela istraživanje o socijalno odgovornom poslovanju sa ciljem da se istraže filantropske prakse u realnom sektoru u BiH, te da dobijemo povratne informacije o spremnosti lokalnih firmi da daju donacijama i da aktivno sudjeluju u pružanju podrške i unašpređenju života djece i mladih u BiH. Firme uglavnom imaju pozitivno iskustvo u filantropiji i spremne su da se uključe i to u najvećem broju, donacijama do 1000KM godišnje, pružajući podršku najviše kroz humanitarne aktivnosti, kroz sudjelovanje u pozivnoj promjeni, te zbog osjećaja da je dobro podržavati aktivnosti u zajednici. Kompanije su spremne sudjelovati u društveno odgovornim programima i podupirati djecu da izađu iz nasilja. U najvećem broju slučajeva nema zapreke za doniranje, iako nema pozitivnih zakona koji podržavaju filantropske aktivnosti u zemlji.

Ukratko, postoji potencijal za ostvarivanje i razvoj filantropije i društvene odgovornosti u BiH, potrebno je puno napora, energije za uspostavljanje odnosa i izgradnju povjerenja. Ipak, ovo je tek rana faza koja pruža mnogo mogućnosti. Osim toga, korporacije bi također trebale naučiti kako se uključiti u održivi i strukturni način, dok se uključe u društveno odgovorne inicijative.

B Unaprijediti ambijent za implementaciju općih principa Konvencije o pravima djeteta u vezi s nediskriminacijom, najboljim interesom djeteta i poštivanjem mišljenja djeteta

B.1 Nediskriminacija

Zaključujući da se provođenje ciljeva i mjera RAP-a BiH o obrazovnim potrebama Roma nije odvijala na željeni način Vijeće ministara BiH je usvajajući Izvještaj o provođenju

Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma za školsku 2015/2016. godinu, a u cilju pune jednakosti u pravu pristupa obrazovanju romskoj djeci, donijelo preporuke Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, nadležnim ministarstvima obrazovanja i lokalnim zajednicama u BiH.

Prva preporuka Vijeća ministara BiH je upućena MLJPI da u 2017. istraži i pripremi cjelovitu informaciju o stvarnim razlozima neprovođenja Cilja - 3 RAP-a koji je glasio "Očuvanje i promoviranje romskog jezika, kulture i historije/istorije". U informaciji koju je pripremila MLJPI o razlozima neprovođenja ovog cilja, a nakon provedenog istraživanja, navodena je financijska priroda, odnosno iznimno teška socijalna, kuturna i ekonomska situaciju u državi. Sa druge strane, uočeno je i „nedovoljno razumijevanje“ postojanja potrebe za očuvanjem i promoviranjem romskog jezika, kulture i historije/istorije na entitetskom/kantonalnom nivou što bi moglo ukazivati, na nedovoljnu senzibilizaciju prema navedenim pitanjima.

Druga preporuka Vijeća ministara BiH je upućena MLJPI u 2017/2018. godini pripremi Okvirni akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma, koji će biti odraz stvarnih nadležnosti kad je u pitanju obrazovna politika u Bosni i Hercegovini. Okvirni akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma treba da zadovolji međunarodne standarde koje je BiH, u značajnom dijelu, prihvatila, definiše pravo romske nacionalne manjine na obrazovanje kao i obavezu primjene određenih obrazovnih standarda i normi i u tom pravcu da elemente i preporuke nadležnim ministarstvima obrazovanja u BiH da donesu vlastite akcione planove. Prijedlog Okvirnog AP o obrazovnim potrebama Roma je u završnoj fazi i MLPI planira da ga u junu 2018. dostavi Vijeću ministara na usvajanje.

Treća preporuka Vijeća ministara BiH je upućena nadležnim ministarstvima obrazovanja da u saradnji sa lokalnim zajednicama i romskim udruženjima koja egzistiraju na njihovom području, pripreme i usvoje vlastite akcione planove o obrazovnim potrebama Roma koji bi prema potrebama i stanju na terenu, trebali imati precizne mjere koje bi rezultirale potpunoj i uspješnoj uključenosti sve romske djece u obavezno osnovno obrazovanje ali i nastavak obrazovanja. Trenutno se vrše pripreme za donošenje ovih AP.

Četvrta preporuka Vijeća ministara BiH je upućena nadležnim ministarstvima obrazovanja u BiH i lokalnim zajednicama da uspostave programsko budžetiranje. Vođeno Općim komentarom UN Komiteta za prava djeteta broj 19 o izdvajanju sredstava iz javnog budžeta za realizaciju dječijih prava Vijeće za djecu BiH⁴ je, u januaru 2016. godine, uputilo vladama entiteta/kantona/Distrikta Brčko BiH Inicijativu o uspostavi programskog budžetiranja. Neophodno je uvođenje programskog budžetiranja za djecu u Bosni i Hercegovini, kako bi se budžetska sredstva trošila u skladu sa prioritarnim potrebama djece i kako bi se osigurao najbolji efekat za utrošena sredstva. Otpočele su edukacije nadležnih institucija koje pripremaju budžete.

Uz podršku UNICEF-a urađena je publikacija Mediji u najboljem interesu djeteta: pregled znanja i iskustava za kreatora medijskih sadržaja“ koji kombinuje akademski pristup sa iskustvima iz prakse. Publikacija je namijenjena svim kreatorima medijskih sadržaja.

U 2017. godini, uz podršku Misije OSCE, urađene su Smjernice za prepoznavanje diskriminacije u sistemu obrazovanja u Bosni i Hercegovini.

B.2 Najbolji interesi djeteta

Uz podršku UNICEF-a urađena je publikacija Mediji u najboljem interesu djeteta: pregled znanja i iskustava za kreatora medijskih sadržaja“ koji kombinuje akademski pristup sa iskustvima iz prakse. Publikacija predstavlja praktičan i primjenjiv alat za profesionalce u

---

⁴ Stručno, intrresorno, savjetodavno i koordinirajuće tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine

medijima, vladinom i NVO sektoru za kreiranje vizuelne promocije i zaštite prava djeteta, kao i studentima različitih studijskih programa koji u okviru nastavnih predmeta izučavaju prava djece. Publikacija je dostupna na internetu i otvorena za komentare, redovna poboljšanja i ažuriranja, kako bi odgovorila svojoj široj namjeni i održala savremenost.

Također, u 2017. godini vođene su aktivnosti na pripremi Smjernica za određivanje najboljeg interesa djeteta u svim oblastima (u julu 2017. održan je okrugli sto o temi: "Najbolji interes djeteta"), a dokument je završen krajem decembra 2017. Aktivnost je vodila Mreža "Snažniji glas za djecu" uz podršku UNICEF-a i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. Osim nevladinog sektora, u procesu izrade ovog dokumenta učestvovala je akademska zajednica i vladin sektor koji uključuje entitetski nivo.

Radi poštivanja najboljeg interesa djeteta i podrške procesu deinstitutionalizacije domova za smještaj djece bez roditeljskog staranja, početkom 2017. usvojen je Javna politika o hraniteljstvu i Zakon o hraniteljstvu u FBiH, kojim se djeci privremeno ili trajno lišenoj roditeljskog, odnosno porodičnog staranja omogućava zaštita u porodičnom okruženju.

Ovim zakonom uređuju se: principi hraniteljstva, pojam i vrste hraniteljstva, uslovi za obavljanje hraniteljstva, vrste i broj hranjenika, podobnost za obavljanje hraniteljstva, ugovor o hraniteljstvu, hraniteljska naknada i naknada za izdržavanje hranjenika, obaveze, odgovornosti i prava hranitelja i centra za socijalni rad, prava i obaveze hranjenika, osposobljavanje i edukacija, registar i evidencija podataka, upravni nadzor, druga pitanja iz oblasti hraniteljstva.

B.3 Poštivanje mišljenja djeteta

Uvažavajući svrhu i značaj principa „*participacije djece*“, Vijeće za djecu BiH je odlučilo da u aktivnostima u okviru svog djelokruga rada aktivnije i neposrednije potiče i uključuje djecu koja će svojim volonterskim angažmanom značajno doprinijeti kvaliteti provedbe programskih aktivnosti i cjelokupnog njegovog rada te pridonijeti boljem razumijevanju interesa i potreba djece. U tom cilju Vijeće je u drugoj polovini 2017. u svoj rad uključilo dijete/volonterku.

U izradi lokalnih akcionih planova za djecu u BiH, koje je u 2017. godini podržao World Vision, osigurano je neposredno učešće djece.

C Osigurati uvjete za potpunu primjenu građanskih prava i sloboda djece i uspostaviti specifične mehanizme za zaštitu prava i sloboda

Ratifikacijom Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na postupak po predstavkama, (osnove za pristupanje utvrdilo Vijeće ministara, a Predsjedništvo BiH donijelo Odluku o pristupanju) data je mogućnost djeci da se žale zbog kršenja njihove privatnosti. Ovaj treći protokol uz Konvenciju o pravima djeteta potpisala je ministrica za ljudska prava i izbjeglice BiH 11. jula 2017. godine.

D Unaprijediti mehanizme zaštite djece i jačanje svijesti radi sprečavanja i suzbijanja nasilja nad djecom

D.1 Tjelesna kazna

Uz podršku Save the Children, a kao nastavak aktivnosti nakon prethodno pokrenutih inicijativa koje se odnose na zabranu tjelesnog kažnjavanja djece, Vijeće za djecu je sredinom 2017. održalo okrugli sto čiji je cilj bio zabrana tjelesnog kažnjavanja djece u svim postavkama. Ovu aktivnost Vijeće je nastavilo medijskom kampanjom pa su u emisiji „Ja biram goste” sudjelovale predsjednica Vijeća za djecu i volonterka Vijeća.

D.2 Zlostavljanje i zanemarivanje

IN fondacija je, u saradnji sa partnerskim organizacijama civilnog društva širom BiH, sprovela opsežno istraživanje u Bosni i Hercegovini, sa ciljem da se utvrdi prisutnost i pojavnici oblici rodno zasnovanog nasilja u adolescentskim partnerskim vezama. Kako su u BiH rijetki podaci o iskustvima vezanim za rodno zasnovano nasilje, dio istraživanja se odnosio na utvrđivanje određenih porodičnih faktora rizika, ali i stavova koji doprinose ovoj pojavi. Ispitivanje je obuhvatilo ukupno 2397 ispitanika, učenika srednjih škola, uzrasta od 16 do 19 godina iz 23 grada u BiH.

Mladi u prve partnerske veze u prosjeku stupaju na uzrastu od 15 godina, dječaci pri tome ostvaruju više kratkotrajnih veza i primarno su usmjereniji na seksualnost, dok djevojka teže duljim vezama i više su usmjerene na emotivnost.

Najznačajniji rezultati istraživanja dalje ukazuju na sljedeće činjenice: dvije trećine (67,7%) ispitanih ima barem jedno iskustvo nekog oblika rodno zasnovanog nasilja u svojim dosadašnjim partnerskim vezama, nasilje je prisutno u svim oblicima, ali se po svojoj učestalosti izdvaja kontrola i manipulacija (61,9%) kao poseban oblik nasilja, iako većina autora ovo nasilje posmatra kao vid emocionalnog nasilja, polovina ispitanih doživjela je neki vid emocionalnog nasilja u partnerskim vezama, dok je u manjoj mjeri zastupljeno seksualno i fizičko nasilje u adolescentskoj populaciji, nema statistički značajnih razlika u iskustvima nasilja s obzirom na pol, ali brojna svjetska istraživanja, čije rezultate potvrđuje i naše istraživanje, ističu nesrazmjer u posljedicama, odnosno, posljedice rodno zasnovanog nasilja su štetnije za djevojke koje ga dublje i duže proživljavaju, stavovi koji su zasnovani na tradicionalnim uvjerenjima o rodnim ulogama, stereotipima i pozitivnim stavovima prema nasilju uopšte, povezani su sa nasiljem u partnerskim vezama, najznačajniji faktori rizika iz primarne porodice ispitanika, a koji su povezani sa nasiljem u partnerskim vezama su: alkoholizam i zloupotreba droga, svjedočenje nasilju i iskustvo emocionalnog nasilja, zatim psihijatrijski poremećaji, hronične bolesti i problemi sa zakonom nekog od članova porodice niska porodična fleksibilnost i kohezivnost predstavljaju veći rizik za nasilje u partnerskim vezama mladih.

Visoka zastupljenost rodno zasnovanog nasilja u partnerskim vezama mladih i njegova povezanost sa porodičnim faktorima rizika poziva na odgovorniji, blagovremeni i aktivniji odnos prema mladima kroz različite psihoedukativne, preventivne i interventne programe.

U okviru globalne kampanje, World Vision BiH, u 2017. započela je Kampanja za zaustavljanje nasilja nad djecom, koja će u poseban fokus staviti problem zanemarivanja djece, kao oblika nasilja ali često i korijena ostalih vrsta nasilja kojima su djeca u našem društvu izložena uz participaciju djece. Trenutno je u procesu finaliziranja istraživanje o zanemarivanju djece u BiH, a sama kampanja će zvanično biti lansirana krajem aprila 2018. godine.

Primjenom savremenih pedagoških metoda integriranih u program vršnjačke edukacije, obučeni mladi ljudi, učenici iz 16 osnovnih škola sa područja BiH, unaprijedili su znanje i doprinijeli usvajanju stavova svojih vršnjaka o nasilju i važnosti prevencije nasilja. Sveobuhvatni program prevencije nasilja temelji se na transformaciji kulturoloških i rodni normativa i osnaživanja mladih da se suprostave onim normama koje su identificirane kao faktori pojave nasilja. U cilju uspostave i implementacije kompleksnog modela prevencije, World Vision je organizirao set obuka za mlade ljude i nastavno osoblje iz škola u kojim je realiziran program. Ukupno 52 učenika osnovnih škola usvojilo je pozitivne stavove, znanje i vještine na osnovu kojih su stekli zvanje vršnjačkih edukatora. Paralelno sa obukama vršnjačkih edukatora, 19 nastavnika iz projektnih škola usvojilo je znanje o uspostavljanju, implementaciji i evaluaciji sveobuhvatnih, naučno utemeljenih i programa temeljenih na dokazima. Na ovaj način, World Vision je osigurao primjenu programa koji odgovaraju na važna pitanja adolescenata, a koji su u direktnoj ili indirektnoj vezi sa nasiljem. Važno je naglastiti da je program kreiran u skladu sa međunarodnim studijama i preporukama koje definiraju efikasne modele prevencije temeljene na razvoju kompetencija nastavnog osoblja da kreiraju podržavajuće okruženje za primjenu participativnog edukativnog programa vršnjačke edukacije. Tokom 2018 godine, vršnjački edukatori koji su prošli obuku, će svoje znanje prenijeti svojim vršnjacima. Očekuje se da će blizu 800 djece iz 16 škola proći navedene obuke.

Udruženje „Zemlja djece u BiH” je na Međunarodni dan prava djeteta a u okviru javne kampanje „Bežično-Nevidljivo a bolno” koju je sprovodio Centar ženskih prava Zenica, realizovalo uličnu akciju u kojoj je podijeljeno preko 800 kom. edukativno-informativni promotivno materijala sa porukama sprečavanja i zaustavljanja nasilja nad ženama i djecom putem interneta i mobilne telefonije. U okviru ulične akcije organizovano je i potpisivanje Peticije za izmjene i dopune Krivičnog FBiH u cilju stvaranja adekvatnog zakonskog okvira za sankcionisanje osoba koje vrše krivično djelo nasilja putem informaciono-komunikacijskih tehnologija.

IN fondacija za unapređenje socijalne inkluzije djece i mladih u BiH je provela prvo istraživanje o nepovoljnim (traumatskim) iskustvima (ACES report) na uzorku djece iz osnovnih škola u Bosni i Hercegovini. Istraživanjem je obuhvaćeno 1326 djece, učenika V, VI I VII razreda osnovnih škola, uzrasta od 10 – 12 godina, iz 7 mjesta i gradova širom BiH. Istraživanje je provedeno od oktobra do decembru 2017. godine. Izvještaj je objavljen početkom 2018. godine

U cilju unapređenja dobrobiti djece na lokalnom nivou, te jačanja međusobne saradnje u zaštiti djece od svakog oblika nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja, u 18 općina u kojima djeluju Grupe za dobrobit djece koje je uspostavio World Vision, potpisane su ***zajedničke izjave o saradnji za dobrobit djece na lokalnom nivou***. Svjesni važnosti uspostavljanja saradnje u oblasti zaštite i osiguravanja dobrobiti djece na lokalnom nivou, a vodeći se principima Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, te Konvencijom o pravima djeteta, predstavnici relevantnih institucija i organizacija civilnog društva – članovi Grupa za dobrobit djece, potpisali su pomenute izjave kroz koje su se obavezali da će realizovati preventivne mjere u cilju zaštite djece od svih oblika nasilja te definisali postupanja u slučaju nasilja nad djecom. Između ostalog, obavezali su se i da će raditi na unaprijeđenju mehanizama zaštite djece na lokalnom nivou za integrisan i koordinisan odgovor na nasilje nad i među djecom.

U okviru projekta „Bolja podrška pružalaca socijalnih usluga socijalno ugroženim osobama“ koji provodi Udruženje građana za promociju obrazovanja Roma „Otaharin“ uz podršku Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH a kroz

regionalni SoRi projekat, početkom oktobra 2017. godine u općini Živinice započet je proces izrade Protokola o prevenciji i postupanju u slučaju prosjačenja djece u općini Živinice. Na izradi protokola radila je multisektoralna Radna grupa imenovana od načelnika općine. U toku 2018. godine planirano je potpisivanje, promocija i edukacija profesionalaca koji su odgovorni za primjenu ovog protokola.

Prednacrt Zakona o podršci porodicama sa djecom u FBiH, koji je upućen u parlamentarnu proceduru, prepoznaje djecu koja su žrtve nasilja, eksploatacije i trgovine ljudima kao korisnike socijalne zaštite, prije svega prava na dječiji dodatak.

Prednacrt Zakona o podršci porodicama sa djecom u FBiH, koji je upućen u parlamentarnu proceduru, u izvještajnoj godini, prepoznaje djecu koja su žrtve nasilja, eksploatacije i trgovine ljudima kao korisnike socijalne zaštite, prije svega prava na dječiji dodatak.

D.3 Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje

U cilju jačanja aktivnosti prevencije nasilja nad djecom, te ohrabririvanja djece i mladih, roditelja, profesionalaca i šire javnosti da u većoj mjeri doprinesu identificiranju i prijavljivanju slučajeva nasilja nad djecom, MFS-EMMAUS je u suradnji sa priznatim stručnjacima iz ove oblasti, tokom 2017. godine izradio, te publikovao:

- „Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u BiH“ namijenjene profesionalcima koji rade sa djecom – publikacija je štampana u 630 primjeraka, u dva izdanja;

- slikovnicu „Sve što treba da znaš o nasilju!“ namijenjenu djeci uzrasta 6-11 godina – publikacija je štampana u 600 primjeraka;

- online aplikaciju „Budi Cyber-detektiv!“ za korištenje na društvenim mrežama i online platformi www.sigurnodijete.ba za djecu uzrasta 12+ - online aplikacija u vidu kviza za djecu na Facebook stranici Sigurno dijete i web portalu www.sigurnodijete.ba aktivirana je 04.12. te je trajala 6 sedmica, uz učešće 850 djece, a svake sedmice su metodom slučajnog odabira među učesnicima sa osvojenim najvećim brojem bodova i titulom Super Cyber-detektiv dodjeljivane nagrade za tri učesnika kviza;

- offline aplikacija „Budi Cyber-detektiv!“ koja će biti dostupna na www.sigurnodijete.ba za korištenje u edukativne svrhe od strane profesionalaca iz obrazovanja, te drugih zainteresiranih.

Realizirane su tri edukacije edukatora za osamdeset (80) profesionalca, tužioca i sudija, predstavnika agencija za sprovedbu zakona, centara za socijalni rad i centara za mentalno zdravlje, NVO-a, uključenih u sistem dječije zaštite na temu “Smjernica za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u BiH”: u Neumu 26-28.09.2017. godine; u Sarajevu 20-21.11.2017. godine; te na Vlačiću 30.11.-01.12.2017. godine.

IN fondacija, u saradnji sa Zdravo da ste, osigurala je podršku djeci (1431 dijete direktno i 6200 djece indirektno), nastavnom osoblju (164) i roditeljima (152) u 8 lokalnih zajednica i 25 osnovnih i srednjih škola u Republici Srpskoj u cilju podizanja svijesti i edukacije o zaštiti djece od nasilja na internetu.

E Jačati kapacitete porodice i ukupnog društvenog ambijenta za ostvarivanje socijalne i zdravstvene zaštite, kao i obrazovanja, radi implementacije prava djece lišene porodičnog okruženja

E.1 Porodično okruženje

Mjere ovog specifičnog cilja koje se odnose na promoviranje odgovornog roditeljstva i uspostavljanje šire mreže programa namijenjenih jačanju kompetencija roditelja implementira IN fondacija kroz svoje aktivnosti. Promovisanje programa pozitivnog roditeljstva koje provodi ova organizacija je često jedna od komplementarnih aktivnosti drugih potporprogramskih inicijativa kao npr. program pripreme za školu, dnevni centri za djecu u riziku, porodične grupne konferencije. U toku 2017. IN fondacija je potpisala novi Memorandum o saradnji sa Američkom asocijacijom psihologa (APA) za provođenje posebnog programa koji ima za cilj da promoviše pozitivno roditeljstvo i jača kompetencije roditelja. Ova intervencija igra značajnu ulogu u prevenciji fizičkog kažnjavanja, nasilja i zanemarivanja u životima djece i mladih.

U cilju jačanja kompetencija odgovornog roditeljstva kod potencijalnih i sadašnjih očeva, Udruženje „Zemlja djece u BiH” je u 2017. godini kroz program za mlade muškarce educiralo 42 korisnika koja dolaze iz marginaliziranih zajednica: romsko naselje Kiseljak i kolektivno izbjegličko naselje Mihatovići, na teme: rodna jednakost i zdravi partnerski odnosi, komunikacija sa djecom, postavljanje granica, nenasilno rješavanje sukoba i discipliniranje djece. Primjetno je da mladi muškarci koji su ulaskom u program već bili ostavreni kao očevi ili su tokom implementacije to postali, pokazali veći stepen brige za egzistenciju i funkcionisanje cijele porodice sa posebnim naglaskom na povećanje brige o djeci.

F Osigurati mehanizme za primjenu zaštite prava djece s poteškoćama i ukupne zaštite djece i životnog standarda

F.1 Djeca s poteškoćama (invaliditetom)

U izvještajnom periodu donesena su dva važna strateška dokumenta za prava osoba sa invaliditetom:

- Strategija za unaprjeđenje prava i položaja osoba sa invaliditetom u Federaciji BiH 2016 – 2021. i
- Strategija za unaprjeđenje društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2017 – 2026.

Svrha ovih dokumenata je definisati strateške prioritete, ciljeve i aktivnosti u entitetima u oblasti ostvarivanja prava osoba sa invaliditetom. Strategije slijede prethodno uspostavljene principe multisektorskog pristupa u oblasti invalidnosti, a koji ima za cilj doprinijeti unaprjeđenju položaja osoba sa invaliditetom, pa samim tim i društva u cjelini. Obje strategije prikazuju stanje u različitim oblastima (zdravstvo, obrazovanje, socijalna zaštita, zapošljavanje itd.), tedefinišu ciljeve i aktivnosti za svaku oblast pojedinačno.

F.2 Zdravlje i zdravstvene usluge

Nedostatak jedinstvenih zakona i politika otežava da sva djeca imaju jednak pristup zdravstvenoj zaštiti. Uprkos Zakonu o zdravstvenoj zaštiti Federacije Bosne i Hercegovine iz 2010. godine, kojem je cilj reguliranje zdravstvene zaštite nacionalnih manjina, veliki dio

romske populacije ostaje uskraćen za zdravstveno osiguranje. Posebno su ugrožena romska djeca uzrasta od 6-15 godina starosti koja redovno ne pohađaju obrazovni proces kao i Romkinje za vrijeme trudnoće, porođaja i materinstva. U TK, od ukupno 13 općina, samo u 4 jedinice lokalne samouprave (Lukavac, Gračanica, Sapna i Živinice) primjenjuje se kantonalna odluka o o utvrđivanju osnovica, stopa i načinu obračunavanja i uplate doprinosa na obavezno zdravstveno osiguranje na području TK kojom je od 2016. godine stvorena obaveza općina da zdravstveno osiguranje neosiguranih lica.

Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, u saradnji sa Udruženjem Roma "Euro Rom" Tuzla, provodi dio Akcionog plana vezano za zdravstvenu zaštitu Roma na području Tuzlanskog kantona u okviru projekta "Podizanje svijesti iz oblasti zaštite romske populacije sredstvima Ministarstva za ljudska prava i izbjeglica BiH. U periodu od 2013. do 2017. godine zdravstveno je osigurano 1087 osoba romske populacije i to posredstvom Centara za socijalni rad, Ministarstva obrazovanja TK i putem licnog dobrovoljnog osiguranja. Pored osiguranja pristupa zdravstvenoj zaštiti, radilo se na prevenciji i edukaciji, pa je tako 206 žena obavilo ginekološki pregled a obezbjedjeni su sistematski pregledi za oko 100 djece.

Pri Kliničkom centru u Banja Luci u 2017. godini otvorena je roditeljska kuća za roditelje djece oboljelih od teških bolesti. Ovakva roditeljska kuća je ranije otvorena i pri Kliničkom centru pri Pedijatrijskoj klinici Jezero.

U Republici Srpskoj, u Foči, je tokom 2016. godine uspostavljen Centar za podršku djeci koji je u 2017. nastavio sa radom. Ovaj centar je osnovan sa ciljem podrške i pomoći djeci sa različitim traumatskim iskustvom, kako bi se za svako dijete obezbjedila multidisciplinarna obrada i dijagnostika problema, planirao najbolji mogući tretman i omogućio individualni tretman prema potrebama djeteta.

F.3 Zdravlje adolescenata

Analiza provođenja Strategije za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u FBiH 2010.-2019., koja je urađena u 2017. godini, pokazala je da je poboljšan pristup službama seksualnog i reproduktivnog zdravlja za adolescente. Značajna je podrška NVO-a u razvijanju servisa i usluga za adolescente.

Razvijeni su specifični programi za adolescente pod nazivom: „Jačanje mreže centara koji su prilagođeni mladima“. Program je multidisciplinaran, a cilj mu je rješavanje nekoliko pitanja: kontraceptivna sredstva; seksualno nasilje/seksualno iskorištavanje; seksualno prenosive infekcije, uključujući HIV; odnosi i ravnopravnost među spolovima; poštivanje, tolerancija i nediskriminacija seksualnih manjina; nasilje nad intimnim partnerima; sigurniji seks; suzbijanje maloljetničke delinkvencije i kontrola narkotika.

Organizacija „Narko ne“ je u 2017. razvila niz preventivnih programa koji će u lokalnim zajednicama omogućiti adolescentima da u slobodno vrijeme usvajaju vještine potrebne za odabir zdravog ponašanja, za promociju zdravih navika u lokalnim zajednicama kroz kreativne, sportske, umjetničke, kulturne i druge aktivnosti.

F.4 Socijalna zaštita - F.5 Životni standard

U okviru projekta „Socijalna uključenost, pravo a ne privilegija“ koje je implementiralo Udruženje „Zemlja djece u BiH“ u partnerstvu sa gradskom Službom za ekonomski razvoj i

društvene djelatnosti i Centra za socijalni rad Tuzla, uz finansijsku podršku njemačke vladine organizacije Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, a u sklopu regionalnog projekta „Socijalna prava za ranjive grupe-SoRi“, u novembru mjesecu 2017. godine od strane Gradskog vijeća Tuzla usvojen je Akcioni plan Politike socijalnog uključivanja Grada Tuzla za period 2017-2018. godina. Od istog tijela je krajem 2017. godine usvojen i Akcioni plan za rješavanje problema Roma na području Grada Tuzla koji obuhvata pet prioriternih oblasti: zapošljavanje, stambeno zbrinjavanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita i obrazovanje.

U cilju ujednačavanja šeme dječijeg dodatka i naknada za nezaposlene porodilje Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je u 2017. godini donijelo prednacrt Zakona o podršci porodicama sa djecom. Zakonom se uklanja postojeća teritorijala diskriminacija i nejednakost u pogledu pristupa i obima prava na dječiji dodatak i porodijske naknade u FBiH.

G Sistem odgoja i obrazovanja učiniti pravičnim i dostupnim za razvoj potencijala djeteta/učenika kroz visokokvalitetne, prilagođene i sveobuhvatne usluge

G.1 Obrazovanje, uključujući stručno osposobljavanje i usmjeravanje

U 2017. nije bilo novih izmjena zakonodavstva vezano za obavezno srednjoškolsko obrazovanje, kao što je prethodno uvedeno u Republici Srpskoj i Kantonu Sarajevu za prve dvije godine srednje škole.

U domenu rada tehničkog programa Obrazovanje i životne vještine Worl Vision BiH djelovao je u dva pravca, jedan je podizanje kvaliteta inkluzivnog obrazovanja u okviru koga je 2017. godine rađeno na poboljšanju funkcionalnosti školskih razvojnih timova, a što je rezultiralo sa revidiranim školskim razvojnim planovima u 67 osnovnih i 2 srednje škole i 69 implementiranih projekata koji su proizašli iz tih planova. Drugi pravac je usmjeren ka odgojnoj komponenti obrazovanja u domenu razvoja životnih vještina kod djece i to kroz i edukaciju nastavnika za primjenu metodologije u svakodnevnom nastavnom radu, te kroz obuku voditelja i podršku 21 lokalne nevladine organizacije za rad sa najranjivijom djecom u vanškolskim radionicama, a koje su se izvodile u samim lokalnim zajednicama gdje ciljne grupe djece žive. Ukupno 388 djece iz najranjivijih kategorija djece uključujući i romsku djecu od uzrasta od 9 do 15 godina je prošlo radionice životnih vještina. Projekat je realizovan u sljedećim zajednicama: Sapna, Zvornik, Kalesija, Lukavac, Banovići, Doboj Istok, Petrovo, Kotor Varoš, Kneževo, Čelinac, Doboj, Pale (uključujući Praču), Goražde, Visoko i Kakanj.

IN Fondacija je pružila podršku romskoj djeci u sistemu obrazovanje kroz podršku 4 organizacije civilnog društva u pet opština i gradova i to: Otaharin (Bijeljina), EuroRom (Tuzla), Zemlja djece (Tuzla i Kiseljak), Impact (Mostar i Čapljina). Kroz ovu inicijativu podržano je 246 djece, 254 roditelja, 31 profesionalac u 7 osnovnih škola u navedenim zajednicama. Jedan segment projekta odnosio se i na pripremu djece za školu i na podršku pozitivnom roditeljstvu sa naglasko na značaj obrazovanja u životima djece.

G.2 Obrazovanje o ljudskim pravima i miru

Smjernice za provođenje Svjetskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima u Bosni i

Hercegovini, u skladu sa Rezolucijama Vijeća za ljudska prava UN-a br. 15/11 i 24/15,) donijela je ministrica za ljudska prava i izbjeglice BiH, 18. 11. 2015. godine.

Smjernice upućuju nadležne vlasti u Bosni i Hercegovini, a u skladu sa ustavnim nadležnostima, na izradu:

- akcionih planova za obrazovanje iz ljudskih prava u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju (obaveza nadležnih ministarstava obrazovanja)
- akcionih planova za državne službenike, službenike za provođenje zakona i vojno osoblje (obaveza ADS, ministarstva pravde BiH, Ministarstva sigurnosti BiH i Ministarstva odbrane BiH)
- akcionih planova za obrazovanje iz ljudskih prava za novinare i medijske profesionalce (obaveza Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH)
- akcionih planova za obrazovanje iz ljudskih prava osoba sa invaliditetom (obaveza Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH).

U skladu sa zahtjevom Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, a prema informacijama Misije OSCE, osoblje Misije je dostavilo *Smjernice za provođenje Svjetskog programa za obrazovanje o ljudskim pravima u BiH (Smjernice)* i razgovaralo o njima sa predstavnicima devet od dvanaest nadležnih obrazovnih institucija u aprilu i maju 2017. godine. U vrijeme održavanja navedenih sastanaka, predstavnici četiri od devet ministarstava su već bili upoznati sa Svjetskim programom, odnosno *Smjernicama*. Informacije prikupljene tokom monitoringa aktivnosti od strane Misije *ukazuju da su tri nadležne obrazovne institucije preuzele mjere provođenja Svjetskog programa u 2017. godini, i to: Brčko Distrikt BiH, Tuzlanski kanton i Zeničko-dobojski kanton*. Preciznije, u Brčko Distriktu BiH pokrenuta je inicijativa za izradu akcionog plana, u Zeničko-dobojskom kantonu napravljen je okvirni akcioni plan, a predstavnici Tuzlanskog kantona su izjavili da su izvještaj o provođenju Svjetskog programa u ovom kantonu već završili.

Osim što se zalagala za rad na ovom pitanju, Misija je podržala Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH (Odjeljenje za obrazovanje) u izradi akcionog plana za provođenje Svjetskog programa, te organizovala promociju Svjetskog programa i *Smjernica* predstavnicima Unsko-sanskog kantona i Kantona 10. Pri izradi akcionih planova traženo je uvrštavanje mjera kako bi se u nastavne planove i programe uključilo obrazovanje o miru i podsticanje kulture mira i tolerancije u školama i uvele obuke za nastavnike na temu mira i tolerancije.

Misija OSCE je u Drvaru, 14. novembra 2017. godine organizovala međukantonalni okrugli sto za predstavnike nadležnih obrazovnih institucija, direktore škola, pedagoge i nastavnike *iz Unsko-sanskog kantona i Kantona 10* u cilju zagovaranja daljnjeg razvoja inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja, te unaprjeđenja njihove saradnje u toku ovog procesa. Na okruglom stolu razgovaralo se o provođenju Svjetskog programa u skladu sa *Smjernicama*, Zajedničkoj jezgri nastavnih planova i programa u BiH definiranoj na ishodima učenja, te međunarodnom istraživanju PISA 2018. Tom prilikom predstavnica akademske zajednice koju je angažovala Misija predstavila je i objasnila učesnicima Svjetski program i njegovo provođenje u skladu sa *Smjernicama*.

Agencija za državnu službu BiH, Ministarstvo pravde BiH i Federalni MUP su donijeli akcione planove za državne službenike i službenike za provođenje zakona. Agencija za državnu službu BiH je, u skladu sa svojim Akcionim planom za obrazovanje iz ljudskih prava za državne službenike, u decembru 2017. godine organizirala obuku o temi “Značaj i obaveze države u vezi implementacije Svjetskog programa za obrazovanje iz ljudskih prava”.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je u januaru 2017. godine donijelo Akcioni plan za obrazovanje iz ljudskih prava za novinare i medijske profesionalce čime je, kao što je navedeno u trećoj fazi Svjetskog programa (2015-2019.), stavljen poseban naglasak na obuku medija i novinara.

H Osigurati mehanizme zaštite ranjivih grupa s posebnom pažnjom posvećenom djeci izbjeglicama, djeci migrantima, djeci s ulice, djeci u sukobu sa zakonom i drugoj djeci

H.1 Djeca migranti, tražioci azila i izbjeglice

Oblast azila definirana je Zakonom o azilu⁵ koji je stupio na snagu 27.2.2016.

H.2 Djeca u oružanim sukobima

Od 2017. godine World Vision BiH implementira projekat „Integrirana socio-ekonomska podrška žrtvama mina u BiH“ za 50 porodicama preživjelih od mina u kojima živi 61 dijete. Projekat se implementira u opštinama Velika Kladuša, Bihać, Bosanska Krupa, Donji Vakuf, Travnik, Konjic, Doboj, Stanari, Lukavac, Zvornik i Čajniče.

H.3 Ekonomska eksploatacija i djeca uključena u život i/ili rad na ulici i djeca u riziku da to postanu

Minimalni standardi za usluge dnevnih centara za djecu uključenu u život i rad na ulici, kao i djecu u riziku, kao i minimalni standardi za terenski rad u cilju ranog prepoznavanja djece koja su uključena u život i rad na ulici i djece u riziku da to postanu, donijeti su još 2014. godine, ali još uvijek nisu formalizovani od strane sistema socijalne zaštite.

U okviru projekta „Ujedinjeni u borbi protiv modernog ropstva“, koji je podržan od strane USAID-a, Udruženje „Zemlja djece u BiH“ je nastavila sa javnom kampanjom podizanja svijesti građana i profesionalaca o subijanju prosjačenja djece u TK te promovisanje referalnog mehanizma za prevenciju i postupanje u slučaju ekonomske i druge eksploatacije djece. Značajnu ulogu u kampanji je imao poslovni sektor (trgovački centri, restorani, kafići i sl.) koji je za potrebe stavio na raspolaganje svoju infrastrukturu (prostor, oprema i sl.) kako bi poruka kampanje došla do što većeg broja građana. Urađen je video spot o postojećem referalnom mehanizmu za zaštitu djece od prosjačenja, podijeljeno je preko 1000 kom različitog promotivnog materijala, dok je u trgovačkim centrima u TK, u potrošačkim korpama, postavljeno preko 300 kom. podložaka sa porukom „Ne dajte novac, darujte hranu“.

H.4 Prodaja, trgovina i otmica

Na osnovu Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu („Službeni glasnik BiH“, br. 27/04, 63/04, 35/05, 49/09 i 40/12), jedna od nadležnosti Državne agencije za istrage i zaštitu (u daljem tekstu: SIPA) je i borba protiv trgovine ljudima. U organizacionoj strukturi SIPA-e, u okviru Kriminalističko-istražnog odjeljenja, postoji Odsjek za sprečavanje i otkrivanje organizovanog kriminala, kriminala u vezi sa trgovinom ljudima, opojnim drogama i ostalim krivičnim djelima. U sastavu četiri regionalne kancelarije SIPA-e postoje kriminalističko-istražni odsjeci koje se bave sprečavanjem, istraživanjem i otkrivanjem svih krivičnih djela iz nadležnosti SIPA-e.

---

⁵ „Sl.glasnik BiH“, br. 11/16 i 16/16,

Putem realizacije sastanaka Regionalnih monitoring timova, te obuka i preventivnih aktivnosti koje MFS-EMMAUS realizira u ovoj oblasti, djeluje se u pravcu razvijanja mehanizama i kapaciteta u centrima za socijalni rad, policiji, tužilaštvima, sudovima, nevladinim organizacijama i drugim uključanim institucijama i organizacijama da prepoznaju nove, netradicionalne oblike trgovine ljudima, poput prisilnih brakova, radne eksploatacije, kućnog ropstva, i da identifikuje žrtve tih oblika trgovine ljudima.

Tokom juna 2017. godine, predstavnici inspektorata rada iz BiH prisustvovali su studijskoj posjeti Inspektoratu Holandije, koja je organizirana od strane ICMPD – International centre for Migration Policy Development i studijskoj posjeti u oktobru 2017. godine koja je organizirana od strane TAIEX-a u saradnji sa Inspektoratom Francuske i Centralnom kancelarijom za borbu protiv ilegalnog zapošljavanja.

Jedan od rezultata posjete je upoznavanje sa načinima saradnje sa vladinim i nevladinim organizacijama u borbi protiv trgovine ljudima u Holandiji u dijelu koji se odnosi na reintegraciju i vidove pomoći osnaživanja žrtava trgovine ljudima, kao primjer dobre prakse.

Cilj studijske posjete koja je organizirana predstavnicima inspektorata rada iz BiH u Francuskoj bio je povećanje kapaciteta inspektora rada iz BiH, odnosno dodatne edukacije iz oblasti identifikacije trgovine ljudima i povećanje kapaciteta inspektora rada u predmetnoj oblasti.

H.5 Maloljetničko pravosuđe

UNICEF BIH od 2010. godine radi na promoviranju prava djece u pravosudnom sistemu u BiH uz podršku Švicarske vlade i Švedske međunarodne agencije za razvoj.

Opšti cilj projekta je da djeca u sukobu sa zakonom, djeca pod rizikom i djeca žrtve/svjedoci dobiju kvalitetnije usluge i zaštitu od strane pravosudnog sistema, uključujući sektore sigurnosti i socijalne zaštite. Dugoročno projekat Pravda za svako dijete namjerava da unaprijedi zaštitu djece koja su u kontaktu sa zakonom i poboljša dobrobit djece i mladih u Bosni i Hercegovini.

Druga faza projekta koja se provodila u period 2013-2017. godine posvetila je veću pažnju djeci koja su žrtve/svjedoci u krivičnim postupcima i djeci u građanskim postupcima, a također se fokusirala na sekundarnu i tercijarnu prevenciju.

Tokom trajanja druge faze projekta osigurana je izgradnja kapaciteta za tužioce, sudije, policiju, advokate, socijalne radnike, psihologe i pedagoge na svim nivoima u BiH . Prema poslednjim statističkim podacima 594 profesionalca su prošla obuku u 2014. godini, 1400 njih u 2015. godini i 1058 u 2016. godini. Projekat je dao podršku uspostavljanju 16 radnih grupa za maloljetničku pravdu koje obuhvataju 26. općina u Federaciji i Republici Srpskoj. Primarni ciljevi radnih grupa bili su uspostavljanje multisektorske saradnje na lokalnom nivou, stvaranje uvjeta za korištenje alternativnih mjera i uspostavljanje programa koji sprječavaju maloljetničku delinkvenciju.

